

Jakość sprawozdania finansowego w kontekście rynku kapitałowego

Andrzej Kuciński*

9.1. Wprowadzenie

Jednym z podstawowych źródeł informacji finansowych we współczesnej gospodarce są sprawozdania finansowe przedsiębiorstw. Ich podstawowym celem jest zaspokojenie potrzeb informacyjnych, zgłaszanych przez różnych użytkowników informacji. Sprawozdawczość finansowa to przede wszystkim „usystematyzowany zbiór wyselekcjonowanych i syntetycznych informacji, tworzonych głównie przez rachunkowość finansową i częściowo poza nią, odnoszących się do przyszłej i obecnej sytuacji majątkowej przedsiębiorstwa oraz jego wyniku finansowego, pozwalających wyciągać wnioski dotyczące przyszłości”¹. W literaturze przedmiotu podkreśla się wyraźnie, iż sprawozdania finansowe prezentują, w oparciu o ewidencję księgową, dane liczbowe charakteryzujące działalność gospodarczą i jej wyniki².

Bez wątplenia należy zgodzić się z tym, iż sprawozdania finansowe są finalnym produktem rachunkowości finansowej, a zawarte w nich dane liczbowo-opisowe wynikają bezpośrednio z prowadzonej przez jednostkę ewidencji księgowej. Sprawozdania finansowe stanowią uporządkowany zbiór informacji finansowych, obejmujących różnego rodzaju zestawienia liczbowe, które pozwalają w łatwy sposób zapoznać się z sytuacją ekonomiczno-finansową podmiotu. Poza tym sprawozdania finansowe zawierają informacje, które pozwalają zarówno ocenić skutki finansowe

* Dr Andrzej Kuciński, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Gorzowie Wielkopolskim, Instytut Ekonomiczny, starszy wykładowca, e-mail: akucinski@pwsz.pl

¹ Por. J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004, s. 109.

² Por. W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość finansowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2005, s. 11; *Sprawozdanie finansowe bez tajemnic: Rachunkowość finansowa w praktyce*, praca zbiorowa pod red. G. K. Świderskiej i W. Węclawa, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006, s. 1-16.

zdarzeń przeszłych (historycznych), jak i prognozować przyszłe wydarzenia³. Tym samym należy stwierdzić, iż przepływ informacji pochodzących z rachunkowości, z uwzględnieniem wymogu prawidłowości i rzetelności, do otoczenia jest realizowany za pomocą sprawozdawczości finansowej⁴. Warto zauważyć także, iż struktura i zakres sprawozdania finansowego tworzy jedną spójną całość, choć wewnętrznie zróżnicowaną, to w swej istocie podporządkowaną głównemu celowi, jakim jest uchwycenie i przekazanie prawidłowego obrazu jednostki gospodarczej. To czyni ze sprawozdań finansowych użyteczne narzędzie wykorzystywane w procesie podejmowania decyzji.

We współczesnych warunkach gospodarowania ważnym elementem procesu podejmowania decyzji jest potrzeba dysponowania informacją. Jest kwestią bezsporną, iż informacje będące nośnikiem wiedzy usprawniają proces podejmowania decyzji. Jednym z takich nośników wiedzy na rynku kapitałowym mogą być sprawozdania finansowe, przy czym wiarygodność i rzetelność prezentowanych w nich informacji determinuje ich użyteczność w procesie podejmowania decyzji. Oznacza to jednocześnie, iż informacja ekonomiczna zniekształcona, niewiarygodna, pochodząca ze sfałszowanych sprawozdań finansowych jest źródłem nieefektywnych decyzji inwestycyjnych.

Zasadniczym celem rozdziału jest próba oceny tego, czy sprawozdania finansowe dostarczają użytecznych informacji ich odbiorcom, w tym uczestnikom rynku kapitałowego oraz czy informacje płynące ze sprawozdań finansowych wspomagają proces podejmowania decyzji inwestycyjnych. W rozdziale zwrócono uwagę na problem ram konceptualnych, wyznaczających kierunek współczesnej rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, a także na cechy jakościowe nadające właściwą użyteczność informacjom finansowym. Uwzględniono również rozważania na temat oszukańczej sprawozdawczości finansowej, a także roli rewizji finansowej w kształtowaniu poziomu wiarygodności sprawozdań finansowych.

9.2. Cechy jakościowe sprawozdania finansowego

Sprawozdania finansowe obrazują skutki finansowe przeszłych transakcji i innych zdarzeń gospodarczych wyodrębnionych na podstawie określonych cech ekonomicznych. Powinny być one sporządzane z należytą starannością, tak aby właściwie odzwierciedlały obraz sytuacji majątkowej i finansowej jednostki gospodarczej. Informacje generowane przez system rachunkowości powinny być prawidłowe, a ich

³ A. Helin, K. G. Szymański, *Sprawozdawczość finansowa spółek kapitałowych*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2001, s. 56.

⁴ J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości ...*, op. cit., s. 5.

poprawność i rzetelność powinna wynikać bezpośrednio z przyjętych przez jednostkę organizacyjną zasad rachunkowości⁵.

Spółeczna ranga systemu rachunkowości wyrażana jest przez cel jej prowadzenia, którym jest dostarczanie wiarygodnych informacji przydatnych dla ich użytkowników⁶. Co więcej, realność, wartość poznawcza, operatywność oraz ekonomiczność to najważniejsze cechy, jakimi powinny odznaczać się informacje finansowe płynące z systemu rachunkowości⁷. Tak więc użyteczne informacje można zdefiniować jako te, które mają wartość dla odbiorcy⁸. W zrozumieniu istoty, czym jest użyteczna informacja, może pomóc jej semantyczne przeciwieństwo, które przypisuje cechy nieadekwatności, nieaktualności oraz niedokładności informacjom nieużytecznym, czyli nieprzydatnym w procesie podejmowania decyzji⁹. Zagadnienie użyteczności informacji ekonomicznych może być rozważane również z punktu widzenia cech jakościowych sprawozdania finansowego.

Fundamenty sprawozdawczości finansowej tworzą założenia koncepcyjne zawarte w *Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)*¹⁰. Zgodnie z założeniami konceptualnymi sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, podstawowym celem sprawozdań finansowych jest dostarczanie informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej jednostki gospodarczej, przy czym, aby sprawozdanie finansowe mogło realizować zakładane cele, podstawową ich własnością powinna być ich użyteczność.

Założenia koncepcyjne MSSF wyodrębniają dwie grupy założeń, którymi należy się kierować przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych. Jednym z elementów kształtujących użyteczność sprawozdań finansowych są tzw. założenia podstawowe, które obejmują zasadę memoriału oraz zasadę kontynuacji działalności¹¹. Zgodnie z pierwszą zasadą, przy opracowywaniu sprawozdania należy skutki transakcji i innych zdarzeń ujmować z chwilą ich wystąpienia, niezależnie od tego, czy w następstwie tych

⁵ Zob. szerzej: E. Nowak, *Rachunkowość – kurs podstawowy*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002, s. 17-21; *Analiza sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa*, praca zbiorowa pod red. W. Skoczylas, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009, s. 27-33.

⁶ M. Gmytrasiewicz, *Rachunkowość – podstawowe założenia i zasady*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2008, s. 136.

⁷ B. Micherda, Ł. Górka, M. Szulc, *Zarządcza interpretacja sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010, s. 34-36.

⁸ J. Penc, *Leksykon biznesu*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1997, s. 161.

⁹ S. Forlicz, *Informacja w biznesie*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008, s. 24.

¹⁰ Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (International Financial Reporting Standards, IFRS) opracowywane są przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości z siedzibą w Londynie (International Accounting Standards Committee, IASC).

¹¹ *Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, praca zbiorowa pod red. G. K. Świdorskiej i W. Więclawa, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2009, s. 2-5.

zdarzeń wystąpił wpływ lub wpływ środków pieniężnych. W myśl drugiej zasady przy sporządzaniu sprawozdania finansowego zakłada się, że jednostka gospodarcza będzie kontynuowała działalność w dającej się przewidzieć przyszłości w niezmnieszonym istotnie zakresie. A zatem zasada ta zobowiązuje do tego, aby ocena kontynuacji działania dokonana została przez pryzmat ewentualnych źródeł niepewności¹².

Tuż obok podstawowych założeń przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych należy uwzględnić drugą grupę założeń, a mianowicie cechy jakościowe. Zbiór zasad nazywanych cechami jakościowymi, według założeń koncepcyjnych MSSF, determinuje właściwą użyteczność sprawozdań finansowych. Przez cechy jakościowe sprawozdania finansowego należy tu rozumieć takie jego własności, które sprawiają, że informacje w nich zwarte są użyteczne dla ich użytkowników. Do najważniejszych cech jakościowych sprawozdań finansowych zalicza się zrozumiałość, przydatność, wiarygodność, porównywalność¹³.

Podstawowym jakościowym wymogiem jest zrozumiałość informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Zrozumiałość informacji to łatwość zrozumienia ich przez użytkowników, poprzez prezentację informacji w sposób czytelny, uporządkowany. Na poziom zrozumiałości treści sprawozdania finansowego wpływa wiedza, jaką dysponują użytkownicy informacji. Wymaga się, aby użytkownicy informacji posiadali wiedzę, która pozwoli im zrozumieć, wykorzystać prezentowane informacje w sprawozdaniach finansowych w procesie podejmowania decyzji. Co więcej, nie jest dopuszczalne pominięcie informacji, szczególnie, gdy są one istotne w procesie podejmowania decyzji, tylko dlatego, że ich zrozumienie mogłoby sprawiać trudności przeciętnemu użytkownikowi¹⁴.

Zgodnie z założeniami MSSF, użyteczność informacji ekonomicznych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych wzrasta wraz z ich przydatnością przy podejmowaniu decyzji przez użytkowników informacji. A więc cecha przydatności wiąże się z możliwością wykorzystania informacji w procesie podejmowania decyzji. Informacje prezentowane w sprawozdaniu finansowym powinny być przydatne przy ocenie przeszłych, teraźniejszych oraz przyszłych zdarzeń. Nierozzerwalnym elementem przydatności informacji jest ich istotność, przy czym przez istotne informacje należy rozumieć takie, których pominięcie wpłynęłoby na ocenę decyzji gospodarczych już podjętych przez użytkowników informacji. Co więcej, istotna informacja to taka, która koncentruje się na najważniejszych zagadnieniach, umożliwiającą podjęcie optymalnej decyzji z punktu widzenia realizowanego celu¹⁵.

¹² Ibidem, s. 2-7.

¹³ *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej – International Accounting Standards Board*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 52-58.

¹⁴ E. Walińska, *Międzynarodowe standardy rachunkowości: ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2007, s. 57, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości...*, op. cit., s. 53.

¹⁵ W. Gabrusewicz, *Sprawozdawczość finansowa*, op. cit., s. 22, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości...*, op. cit., s. 53.

Kolejną cechą warunkującą użyteczność informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych jest ich wiarygodność. Informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym są wiarygodne, gdy są bezstronne i nie zawierają istotnych błędów. Ponadto wiarygodność informacji powinna wynikać z ich obiektywności i kompletności. Użytkownicy informacji muszą mieć pewność, że informacje przedstawiane w sprawozdaniach finansowych wiernie odzwierciedlają opisywaną rzeczywistość gospodarczą. Zgodnie z wymogami jakościowymi co do cechy wiarygodności oczekuje się, aby informacje prezentowane w sprawozdaniach finansowych były niepodważalne. Podkreślić w tym miejscu należy, iż na poziom wiarygodności informacji ma wpływ nie tylko ich rzetelność, ale również – jak wskazują MSSF – sprawdzalność, przewaga treści nad formą, neutralność oraz ostrożność wyceny¹⁶.

Cecha porównywalności informacji wymaga od przedsiębiorstwa stosowania jednolitych zasad pomiaru, a także ciągłych i spójnych zasad prezentacji informacji. Stosowanie jednolitych zasad pozwala dokonać porównań w czasie i przestrzeni. Tym samym warunek porównywalności sprawozdania finansowego jest spełniony, o ile użytkownik sprawozdania ma możliwość porównania informacji w ramach danej jednostki z danymi liczbowymi pochodzącymi z różnych jej okresów, a także gdy istnieją możliwości porównania sprawozdań finansowych względem innych podmiotów gospodarczych. A zatem podejmowanie efektywnych decyzji przez użytkowników informacji jest możliwe przede wszystkim pod warunkiem ich porównywalności¹⁷.

W tym miejscu należy wyraźnie podkreślić, iż sprawozdania finansowe wyposażone w określone cechy jakościowe zapewniają informacjom właściwą użyteczność. W praktyce często konieczne jest odpowiednie wyważenie poszczególnych cech jakościowych. Bowiem najbardziej precyzyjnie i rzetelnie opracowana informacja staje się nieprzydatna, gdy przedstawiona jest z opóźnieniem. Jednocześnie atrybut terminowości informacji wskazuje na to, że im szybciej dysponujemy informacją, tym bardziej może być ona przydatna w procesie podejmowania decyzji. Ponadto właściwe wyważenie jest również niezbędne przy ocenie relacji kosztów pozyskania informacji do korzyści wynikających z ich otrzymania. Korzyści wynikające z pozyskania informacji powinny być większe niż koszty pozyskania informacji¹⁸.

¹⁶ B. Micherda, *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006, s. 15-17; J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości...*, op. cit., s. 66, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości..., op. cit., s. 54.

¹⁷ M. Hulicka, *Oszukańcza sprawozdawczość finansowa: wpływ rzetelności rewizji finansowej na efektywność nadzoru korporacyjnego i ograniczanie asymetrii informacji na rynku kapitałowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 30, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości..., op. cit., s. 56-57; J. Turyna, *Standardy rachunkowości – MSR – US GAAP – Polskie Ustawodawstwo*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003, s. 48.

¹⁸ J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości...*, op. cit., s. 67; M. Hulicka, *Oszukańcza sprawozdawczość...*, op. cit., s. 31, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości...*, op. cit., s. 57-58.

Reasumując, należy zgodzić się z tym, że podstawą racjonalnej, a zarazem i optymalnej decyzji, jest wiarygodna informacja. Jak wynika z powyższych rozważań, cechy jakościowe nadają informacjom finansowym właściwą rangę i znaczenie w procesie podejmowania decyzji.

9.3. Uczestnicy rynku kapitałowego jako główni użytkownicy informacji sprawozdawczej

Sprawozdawczość finansowa swym zakresem i treścią próbuje objąć jak najszersze grono odbiorców. Pomimo pojawiających się krytycznych uwag na temat obecnego kształtu sprawozdawczości finansowej, należy uznać, iż sprawozdania finansowe stanowią praktyczne narzędzie wykorzystywane do prezentacji informacji finansowych. Adresatami i zarazem użytkownikami sprawozdań finansowych są m.in. inwestorzy, właściciele i zarządy firm, pracownicy, kredytodawcy, klienci, konkurenci, społeczeństwo, rządy i jego agendy. Ogólnie ujmując, użytkownikami sprawozdań finansowych mogą być zarówno odbiorcy wewnętrzni, jak i zewnętrzni¹⁹.

Potrzeby informacyjne różnych grup użytkowników sprawozdań finansowych są dość mocno zróżnicowane. To właśnie inwestorzy (właściciele) stanowią główną grupę odbiorców informacji, a ich uprzywilejowana pozycja wynika z tego, iż dostarczają oni kapitał niezbędny dla funkcjonowania przedsiębiorstwa. Poza tym to inwestorzy zazwyczaj ponoszą największe ryzyko związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstwa, gdyż, po pierwsze, nie zawsze mogą liczyć na wypłatę dywidendy, a po drugie, w przypadku upadłości firmy często ich roszczenia są zaspakajane na samym końcu. W związku z tym sprawozdania finansowe są głównie podporządkowane zaspakajaniu potrzeb zgłaszanych przez właścicieli kapitału. Jednocześnie należy zaznaczyć, że informacje mogą być użyteczne również dla innych użytkowników, niekoniecznie będących dostarczycielami kapitału, gdyż sprawozdawczość finansowa ogólnego przeznaczenia jest ukierunkowana na potrzeby jak najszerszego kręgu użytkowników, a nie tylko na potrzeby jednej grupy²⁰.

Rynek kapitałowy stanowi ważne ogniwo współczesnej gospodarki. Ów rynek tworzą strumienie finansowe, będące efektem przepływów pieniężnych od jednostek będących w posiadaniu kapitału do jednostek zgłaszających zapotrzebowanie na kapitał z przeznaczeniem na inwestycje, przy czym o kierunku przepływów finansowych decydują uczestnicy rynku kapitałowego. Niewątpliwie oznacza to, że inwestorzy odczuwają potrzebę dysponowania informacją, która usprawni im proces podejmowania decyzji. Sprawozdanie finansowe, obejmujące bilans, rachunek zysków i strat, zestawienie zmian w kapitale własnym, rachunek przepływów pieniężnych oraz informację dodatkową, stanowi istotne źródło informacji wykorzystywane

¹⁹ Ibidem, s. 64.

²⁰ J. Samelak, *Determinanty sprawozdawczości...*, op. cit., s. 64.

przez uczestników rynku kapitałowego. Inwestorzy są zainteresowani takimi informacjami sprawozdawczymi, które pozwolą im wyznaczyć oczekiwaną stopę zwrotu, oszacować prawdopodobieństwo zrealizowania oczekiwanej stopy zwrotu, ocenić poziom ryzyka inwestycji czy też podjąć decyzję o wejściu lub wyjściu z inwestycji. Poza tym, na podstawie informacji płynących ze sprawozdań finansowych, inwestorzy mogą zorientować się i ocenić sytuację ekonomiczno-finansową podmiotu, zidentyfikować ryzyka towarzyszące działalności podmiotu, a także określić jego przyszłą pozycję na rynku. W tym miejscu należy zaznaczyć, że wiarygodna i rzetelna informacja płynąca ze sprawozdań finansowych stanowi ogromną wartość dla uczestników rynku kapitałowego, ale nie jest to jedyne źródło informacji będących podstawą decyzji inwestycyjnych na rynku kapitałowym. Uczestnicy rynku kapitałowego są zainteresowani przede wszystkim informacjami istotnymi, czyli takimi, które mogą mieć wpływ na podejmowane decyzje. Mogą to być informacje napływające zarówno z wnętrza firmy, jak i z otoczenia przedsiębiorstwa, rynku²¹.

Pozostali, wcześniej wymienieni użytkownicy sprawozdań finansowych, mogą również wykorzystać informacje finansowe do własnych celów. I tak, kredytodawcy poszukują informacji, które pozwalają im ocenić, czy przedsiębiorstwo posiada zdolność regulowania swych zobowiązań w przyszłości. Zarządy, właściciele firm poszukują informacji dla celów zarządczych, a więc wymagają informacji wspomagających proces podejmowania decyzji. Pracownicy chcą uzyskać informacje na temat sytuacji ekonomicznej swoich pracodawców, wielkości płac oraz możliwości kontynuowania pracy, natomiast dostawcy i inni wierzyciele zainteresowani są oceną tego, czy przedsiębiorstwo jest w stanie regulować rozrachunki w terminie. Z kolei klienci chcieliby wiedzieć, czy przedsiębiorstwo będzie kontynuować swoją działalność, gdyż to ma istotne znaczenie przy ewentualnym dochodzeniu swych praw lub roszczeń względem firmy przy nawiązaniu z nią współpracy. Władza centralna i agendy rządowe wykorzystują sprawozdawczość przy tworzeniu założeń polityki społecznej, fiskalnej itp.²².

Tak więc z informacji sprawozdawczej korzysta wielu użytkowników, mających różne oczekiwania i potrzeby informacyjne. Należy w tym miejscu raz jeszcze podkreślić, iż przy sporządzaniu sprawozdań finansowych nie są brane pod uwagę potrzeby informacyjne poszczególnych grup użytkowników, lecz u ich podstaw leży potrzeba dostarczania zrozumiałych, przydatnych, rzetelnych informacji użytecznych szerokiemu gronu ich użytkowników.

Zachodzące w ostatnim czasie postępujące procesy globalizacyjne na świecie wyznaczają nowe wyzwania dla sprawozdawczości finansowej. Utrzymujące się na świecie odmienne regulacje w zakresie rachunkowości uniemożliwiają, bądź ograniczają, porównywalność informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych.

²¹ D. A. Niedziółka, *Relacje inwestorskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 29-40.

²² J. Turyna, *Standardy rachunkowości...*, op. cit., s. 43-44.

Stąd uzasadnione i zrozumiałe są działania w kierunku harmonizacji i standaryzacji sprawozdawczości finansowej. Harmonizacja oznacza „proces redukcowania różnic w sprawozdawczości finansowej poszczególnych krajów”²³, zaś standaryzacja – „stosowanie tych samych reguł i zasad sporządzania sprawozdań finansowych”²⁴. W związku z powyższym, można powiedzieć, iż harmonizacja i standaryzacja sprawozdawczości finansowej zwiększa przejrzystość i porównywalność informacji finansowych niezbędnych w procesie podejmowania racjonalnych decyzji gospodarczych. Wydaje się, że działania te idą we właściwym kierunku. W dobie swobodnego przepływu kapitału, w szczególności inwestorzy muszą być wyposażeni w narzędzia, które pozwolą im w sposób właściwy ocenić i wyeliminować towarzyszące ryzyka.

9.4. Efektywność informacyjna rynków kapitałowych

O ile sprawozdania finansowe stanowią jedno z głównych źródeł informacji wykorzystywanych w procesie podejmowania decyzji na rynkach finansowych, o tyle uczestników rynku kapitałowego wciąż nurtują pytania, które wydają się być niezmiennie aktualne, a mianowicie, czy informacje płynące ze sprawozdawczości są istotne i użyteczne w procesie podejmowania decyzji oraz czy informacje publikowane w sprawozdaniach finansowych pozwalają uzyskać ponadprzeciętne zyski? Odpowiedzi na tak postawione pytania należy poszukiwać w kontekście hipotezy o efektywności rynku kapitałowego (*Efficient Market Hypothesis*).

E. F. Fama definiuje rynek efektywny, w sensie jego informacyjnej efektywności, w ten sposób, że jest to rynek, na którym ceny w pełni odzwierciedlają wszystkie dostępne informacje²⁵. Tym samym rynek kapitałowy jest efektywny wtedy, gdy wszystkie dostępne informacje o instrumentach finansowych są natychmiast i w sposób prawidłowy odzwierciedlone w wycenie instrumentów finansowych. Innymi słowy, rynek jest efektywny w sensie informacyjnym, jeżeli ceny aktywów finansowych niezwłocznie dostosowują się do nowych informacji napływających na rynek. Jednakże tak sformułowana hipoteza jest zbyt ogólna i nie może podlegać empirycznej weryfikacji. W świetle tych założeń można by uznać, że żaden rynek w praktyce nie jest efektywny, gdyż, po pierwsze, informacje o instrumentach finansowych do inwestorów nie docierają w tym samym czasie, a po drugie, różni inwestorzy na podstawie tej samej informacji mogą podjąć odmienne decyzje inwestycyjne²⁶.

²³ I. Olchowicz, A. Tłaczała, *Sprawozdawczość finansowa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2002, s. 13.

²⁴ Ibidem, s. 13.

²⁵ E. F. Fama, *Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work*, *The Journal of Finance*, Vol. 25, 1970, s. 383-417.

²⁶ K. Jajuga, *45 lat teorii efektywnego rynku kapitałowego*, [w:] *Rynek kapitałowy. Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia*, red. W. Tarczyński, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010, s. 9.

W literaturze przedmiotu, w zależności od zakresu informacji odzwierciedlonych w wycenie waloru, wyróżnia się trzy formy efektywności rynku: słabą, średnią oraz silną²⁷. Każdej z wymienionych form efektywności rynku towarzyszy hipoteza, która wyjaśnia, jakiego typu informacje są odzwierciedlone w cenie aktywu finansowego.

Słaba efektywność informacyjna rynku kapitałowego zakłada, że bieżące ceny aktywów finansowych dyskontują wszystkie informacje zawarte w ich notowaniach historycznych. Jeżeli rynek jest efektywny w słabej formie, to inwestor nie jest w stanie, opierając się na przeszłych cenach, osiągać ponadprzeciętnych zysków, to jest skutecznie przewidywać ceny na podstawie dostępnych informacji z przeszłości. W związku z tym, pod znakiem zapytania stoi sens wykorzystania przede wszystkim analizy technicznej do prognozowania przyszłych cen aktywów finansowych²⁸.

Hipoteza o średniej (półsilnej) efektywności rynku zakłada, iż ceny aktywów finansowych odzwierciedlają wszystkie publiczne dostępne informacje, zarówno te, które można odczytać z notowań *ex post*, jak również wszelkich innych publicznych informacji mogących mieć wpływ na cenę, w tym np. publikowane raporty finansowe spółek, doniesienia prasowe, komunikaty publikowane przez spółki itp. Przy prawdziwości hipotezy o półsilnej efektywności rynku, wszystkie publiczne informacje są odzwierciedlone w obecnej cenie aktywu finansowego, co oznacza, że dysponując tylko takimi informacjami nie można osiągnąć ponadprzeciętnych zysków. W sytuacji, gdyby hipoteza o półsilnej efektywności była nieprawdziwa, to inwestorzy mogą osiągać stopy zwrotu wyższe od przeciętnych, np. w momencie publikacji wyników finansowych, które prezentowane są w publikowanych sprawozdaniach finansowych²⁹.

Hipoteza o silnej efektywności rynku jest prawdziwa, gdy wszelkie informacje, zarówno publicznie dostępne, jak i informacje poufne, tajne, nieoficjalne lub znane tylko niewielkiej grupie osób są odzwierciedlone w cenie aktywów finansowych. Zatem przy prawdziwości hipotezy o silnej efektywności rynku zarówno inwestorzy będący w posiadaniu powszechnie dostępnych informacji, jak i inwestorzy, którzy weszli w posiadanie informacji poufnych, nie są w stanie uzyskać ponadprzeciętnych zysków³⁰.

Kluczową kwestią dla uczestników rynku kapitałowego jest próba uzyskania odpowiedzi na temat tego, czy rynek, na którym funkcjonują inwestorzy jest efektywny lub też nieefektywny? Stąd też wiedza, ogólny pogląd na temat efektywności rynku, decyduje, po pierwsze, o możliwości wykorzystania różnych analiz w procesie po-

²⁷ A. Szyszka, *Efektywność Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie na tle rynków dojrzałych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001, s. 20-22.

²⁸ U. Ziarko-Siwiek, *Efektywność informacyjna rynku finansowego w Polsce*, Wydawnictwo Ce-DeWu, Warszawa 2005, s. 55, A. Szyszka, *Efektywność giełdy...*, op. cit., s. 27-28.

²⁹ J. Czekaj, M. Woś, J. Żarnowski, *Efektywność giełdowego rynku akcji w Polsce: z perspektywy dziesięciolecia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2001, s. 33, A. Szyszka, *Efektywność giełdy...*, op. cit., s. 20.

³⁰ Ibidem, s. 21-22.

dejmowania decyzji, po drugie, pozwala ocenić, jak szybko ceny dostosowują się do nowych informacji. To, jak szybko i czy w ogóle inwestorzy zareagują na informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych uzależnione jest właściwie od tego, czy ów rynek jest lub też nie jest efektywny. A zatem dostępność do aktualnych i rzetelnych informacji leży u podstaw efektywności rynku kapitałowego.

9.5. Fałszowanie sprawozdań finansowych

Celowe zniekształcanie sprawozdań finansowych to istotny problem współczesnej gospodarki rynkowej, jednocześnie poważne zagrożenie, a także wyzwanie, z jakim muszą zmierzyć się przede wszystkim instytucje, których zadaniem jest monitorowanie i dbanie o to, aby użytkownicy informacji mieli wgląd do rzetelnych i prawdziwych danych prezentowanych w sprawozdaniach jednostek.

W literaturze przedmiotu istnieje wiele definicji „oszustwa finansowego”. Spośród nich na szczególną uwagę zasługuje definicja sformułowana przez *American Heritage Dictionary*, w myśl której oszustwo (*fraud*) to „rozmyślane działanie, podejmowane w celu zapewnienia sobie nieuczciwych lub bezprawnych korzyści”³¹. W związku z tym, przez fałszowanie sprawozdań finansowych należy rozumieć celowe dokonywanie manipulacji, poprzez świadome pomijanie w ewidencji zdarzeń i transakcji, zamierzone naruszanie zasad rachunkowości, fałszowanie danych i dokumentów itp. W konsekwencji prowadzi to do błędnego ujęcia operacji ekonomicznych, będących podstawą całego systemu gromadzenia, przetwarzania i prezentacji danych ujętych w sprawozdaniu finansowym. Istotą fałszowania jest również takie przedstawienie sytuacji gospodarczej jednostki, aby odbiorca informacji miał inny obraz sytuacji niż faktyczny jego stan. Użytkownik informacji podejmujący decyzję na podstawie informacji błędnych lub nieprawdziwych narażony jest na poniesienie dotkliwych strat³². Tym samym fałszowanie sprawozdań finansowych to nadużycia, które mają na celu nierzetelną prezentację danych na temat sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa.

Uczestnicy rynku kapitałowego powinni dysponować wiarygodną informacją, która pozwala zminimalizować poziom podejmowanego ryzyka. Informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych mogą być uznane za użyteczne i przydatne tylko wtedy, gdy są wiarygodne. Podstawą podjęcia racjonalnej i optymalnej decyzji jest rzetelna informacja. Dlatego użytkownicy sprawozdań finansowych oczekują infor-

³¹ Por. *The American Heritage Dictionary*, Second College Edition, 2004 cyt. za: M. Kutera, *Rola audytu finansowego w wykrywaniu przestępstw gospodarczych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2008, s. 18.

³² W. Wąsowski, *Kreatywna rachunkowość: fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005, s. 9.

macji wiarygodnych, zrozumiałych, porównywalnych. To zrodziło potrzebę atestacji informacji.

Celem rewizji finansowej jest wyrażenie obiektywnej i niezależnej opinii przez biegłego rewidenta na temat tego, czy sprawozdanie finansowe przekazuje prawdziwy i rzetelny obraz jednostki gospodarczej, a także, czy zostało sporządzone zgodnie z określonymi założeniami konceptualnymi sprawozdawczości finansowej³³. Tym samym od biegłego rewidenta wymaga się przede wszystkim rzetelności i bezstronności, specjalistycznej wiedzy, jak i tego, aby kierował się przy wykonywaniu zawodu etyką zawodową i niezależnością³⁴. Bezspornym jest, iż badanie sprawozdania finansowego przeprowadzone przez biegłego rewidenta powinno dostarczyć podstaw do stwierdzenia, czy jest ono rzetelne. Biegły rewident po zakończeniu czynności związanych z badaniem sprawozdania finansowego wyraża swoje stanowisko w formie opinii, która może być opinią: bez zastrzeżeń, z zastrzeżeniami, negatywną lub też biegły rewident może odmówić wydania opinii na temat badanego sprawozdania³⁵. Opinia bez zastrzeżeń, czyli pozytywna, oznacza, iż sprawozdanie finansowe jest wolne od istotnych nieprawidłowości oraz przedstawia prawidłowo i rzetelnie sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy przedsiębiorstwa. Z kolei opinia z zastrzeżeniem jest wystawiana wtedy, gdy nastąpiło ograniczenie zakresu badania sprawozdania finansowego z winy jednostki lub przyczyn od niej niezależnych, skutkiem czego brak jest pewności co do wiarygodności niektórych pozycji badanego sprawozdania finansowego, przy czym sytuacja taka nie wpływa na wiarygodność całego sprawozdania. Opinię negatywną formułuje biegły rewident w przypadku stwierdzenia i nieusunięcia nieprawidłowości, które w istotny sposób zniekształcają sprawozdanie finansowe, a jednocześnie wprowadzają w błąd ich użytkowników. Odmowa wydania opinii ma miejsce zazwyczaj wówczas, kiedy występują ewidentne błędy w ewidencji operacji gospodarczych lub gdy skutki ograniczenia zakresu badania uniemożliwiają zastosowanie odpowiednich procedur badania³⁶.

Światowe rynki finansowe mają za sobą wiele spektakularnych skandali z udziałem firm, których sprawozdania finansowe w sposób świadomy były manipulowane (fałszowane). Enron Corporation, dostawca gazu i energii elektrycznej, jest jednym z takich przykładów. To już prawie 10 lat od chwili, kiedy zostały ujawnione oszustwa księgowe w tym amerykańskim przedsiębiorstwie energetycznym, a które

³³ M. Hulicka, *Oszukańcza sprawozdawczość...*, op. cit., s. 18-23; W. Wąsowski, *Kreatywna rachunkowość...*, op. cit., s. 68-85; *Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej i Międzynarodowe Wskazówki dotyczące Praktyki Rewizji Finansowej 2001 – International Standards on Auditing & International Auditing Practice Statements 2001*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2001, s. 53-55.

³⁴ *Audyty sprawozdań finansowych*, red. naukowa W. Gabrusewicz, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010, s. 53-61.

³⁵ K. Winiarska, *Audyty finansowe*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2009, s. 103.

³⁶ *Sprawozdanie finansowe...*, op. cit., s. 1-30-1-32.

to przedsiębiorstwo w ostatecznym rozrachunku zbankrutowało. Wśród głównych nieprawidłowości, które wyszły na światło dzienne wymienić można: fałszowanie zapisów księgowych, fałszowanie dokumentów księgowych, fikcyjne transakcje handlowe, nieprawdziwe dane finansowe. Ogólnie rzecz ujmując, główne zarzuty kierowane w stronę Enronu to przedstawianie nieprawdziwych informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Miały one na celu ukryć faktyczną sytuację majątkową i finansową przedsiębiorstwa, a jednocześnie wprowadzić w błąd użytkowników informacji. Jakie były skutki finansowe dla użytkowników takich informacji, nie trudno sobie wyobrazić. Zostały one okupione potężnymi stratami, kiedy cena rynkowa spółki z kilkudziesięciu dolarów spadła do zaledwie kilku centów.

Przykład Enronu nie był odosobnionym przypadkiem, a jego historia nakazuje, aby wnikliwie przyglądać się wszystkim informacjom publikowanym przez spółki. Nierzetelna sprawozdawczość, prezentowana przez chociażby takie firmy, jak WorldCom, Xerox, InClone, Quest, Ahold, Parmalat³⁷, potwierdza, że aby przeciwstawić się temu zjawisku potrzebne są poważne zmiany systemowe. Otóż otoczenie regulacyjne powinno zapewnić, aby sprawozdania finansowe odpowiadały określonym standardom, oraz aby były w jak największym stopniu przejrzyste i porównywalne.

Manipulacje informacjami prezentowanymi w sprawozdaniu finansowym określa się często mianem „agresywnej rachunkowości” lub też „kreatywnej rachunkowości”. Jednakże terminy te, wbrew powszechnej opinii, nie są tożsame. Kreatywnej rachunkowości nie należy nadawać wyłącznie pejoratywnego znaczenia. Termin ten powinien być raczej kojarzony z twórczym, kreatywnym, zgodnym z prawem, procesem tworzenia możliwie jak najbardziej realnego obrazu jednostki. W tym znaczeniu należy wyraźnie odróżnić obszar kreatywności od nieuczciwej manipulacji danymi³⁸. Z kolei „agresywna rachunkowość” to celowe działania mające na celu zniekształcenie lub przedstawienie sytuacji jednostki niezgodnej z rzeczywistością, to również prowadzenie ewidencji w sposób sprzeczny z przepisami, czy też niezgodny z zasadami rachunkowości. Rachunkowości agresywnej sprzyjają niejasne, nieprzejrzyste regulacje podatkowe, zmienność prawa, słaby nadzór księgowy³⁹.

Oszustwa i nadużycia we współczesnym świecie są coraz większym wyzwaniem dla organizacji gospodarczych, a także istotnym problemem, który w ostatnim czasie przybrał na sile. Świadczyć mogą o tym publikowane wyniki badań amerykańskiego Stowarzyszenia Biegłych ds. Przepięstw i Nadużyć Gospodarczych (*The Association of Certified Fraud Examiners – ACFE*).

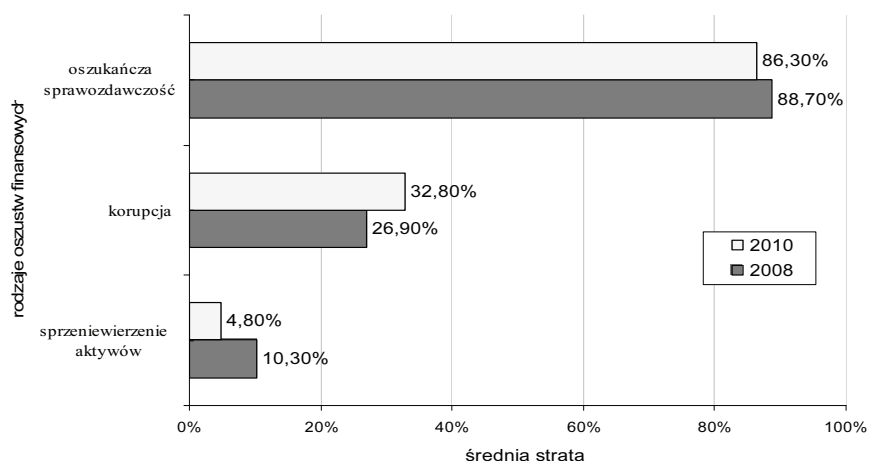
³⁷ J. Pfaff, *Wpływ rewizji finansowej na wiarygodność sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2008, s. 152.

³⁸ M. Hulicka, *Oszukańcza sprawozdawczość...*, op. cit., s. 57-58; M. Kutera, A. Hołda, S.T. Surdykowski, *Oszustwa księgowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006, s. 33.

³⁹ M. Hulicka *Oszukańcza sprawozdawczość...*, op. cit., s. 58; J. Pfaff, *Wpływ rewizji finansowej...*, op. cit., s. 154.

ACFE to stowarzyszenie zrzeszające osoby zawodowo zajmujące się zapobieganiem i wykrywaniem oszustw oraz nadużyć gospodarczych na całym świecie. Ta międzynarodowa organizacja obejmująca ponad 100 oddziałów usytuowanych w różnych krajach, posiada również swój oddział w Polsce. Badania przeprowadzane są za pomocą ankiet, opierają się na ujawnionych przypadkach nadużyć i mają charakter cykliczny. Poniżej przedstawiono informacje na temat głównych kategorii nadużyć i oszustw oraz średnich strat w 2008 i 2010 roku (rys. 9.1 i 9.2). W ramach głównych oszustw gospodarczych wyróżniono zawłaszczenie (sprzeniewierzenie) majątku, korupcję oraz fałszywą sprawozdawczość finansową.

Rys. 9.1. Główne rodzaje oszustw według kategorii – częstotliwość

* niektóre z rozważanych przypadków nadużyć gospodarczych zostały zaliczone do więcej niż jednej kategorii

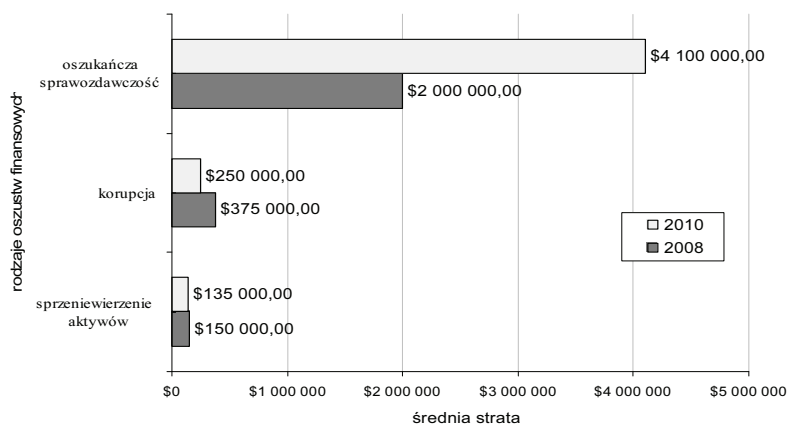
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Report to the Nations on Occupational Fraud & Abuse*, 2010 Global Fraud Study, Association of Certified Fraud Examiners, s. 11.

Wśród najczęściej popełnianych przestępstw i nieprawidłowości w ramach oszukańczej sprawozdawczości wyróżnia się zawyżenie aktywów/przychodów, zaniżenie aktywów/przychodów, fikcyjne przychody, ukrywanie zobowiązań. Wymuszenia, przekupstwo, nielegalna gratyfikacja, konflikt interesów to domena nadużyć w ramach trzeciej wyodrębnionej kategorii, a mianowicie korupcji.

Z analizy wykresów wynika, iż najczęściej dochodzi do sprzeniewierzenia aktywów (sprzeniewierzenie aktywów w 2010 roku stanowiło aż 86,3% stwierdzonych przypadków nadużyć), jednocześnie średnie straty związane z tym nadużyciem są najniższe (średnie finansowe straty z tytułu sprzeniewierzenia aktywów wyniosły w 2010 roku 135 tys. USD). Nadużycia związane z fałszowaniem sprawozdań finansowych stanowiły w 2010 roku tylko 4,8% przypadków, jednak średnia wartość ich

zafałszowania wynosiła 4100 mln USD⁴⁰. Trzecia z wyodrębnionych form nadużyć – korupcja – w 2010 roku przybrała na sile, odnotowano wzrost nadużyć z 26,9% do 32,8% rozpatrywanych przypadków.

Rys. 9.2. Główne rodzaje oszustw według kategorii – średni poziom strat

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Report to the Nations on Occupational ...*, *op. cit.*, s. 11.

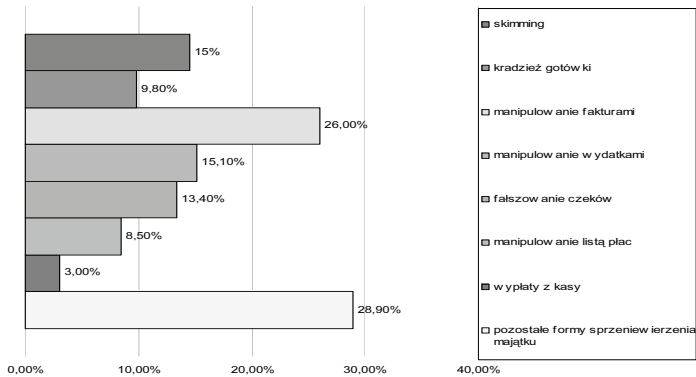
Jak już wcześniej wykazano, głównym rodzajem nadużyć gospodarczych było sprzeniewierzenie majątku. Do najczęściej spotykanych technik nadużyć należą manipulowanie fakturami (26%), manipulowanie wydatkami (15,1%) oraz *skimming* (15%). Szczegółowe informacje na temat technik nadużyć w ramach sprzeniewierzenia majątkiem zamieszczono na poniższym rysunku (rys. 9.3).

Liczne naruszenia dotyczące sprawozdawczości finansowej ujawnione w ostatniej dekadzie na całym świecie dają podstawę do pytań o stan tego problemu w Polsce. Problem oszukiwacza sprawozdawczości w Polsce nie przybrał formy spektakularnych oszustw księgowych, czy też nagłośnionych medialnie prób fałszowania sprawozdań finansowych, ale to nie oznacza, że problem ten nie istnieje. Badania na temat nadużyć gospodarczych w polskich firmach prowadzi m.in. firma Deloitte Advisory⁴¹. W najnowszych badaniach ankietowych uczestniczyło około 2 tys. największych działających w Polsce firm, z czego około 20% to spółki publiczne notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie.

⁴⁰ *Report to the Nations on Occupational Fraud & Abuse*, 2010 Global Fraud Study, Association of Certified Fraud Examiners, www.acfe.com, <http://www.acfe.com/rtnn/rtnn-2010.pdf> (04.07.2011).

⁴¹ *Raport z badania nadużyć gospodarczych w polskich firmach. Nadużycia – niewidzialny wróg przedsiębiorstw w 2008 roku*, Deloitte Advisory Sp. z o. o., s. 10, www.deloitte.com/assets/Dcom-Poland/Local%20Assets/Documents/Raporty,%20badania,%20rankingi/pl_NaduzyciaGospodarcze_2008.pdf (04.07.2011).

Rys. 9.3. Podkategorie technik sprzeniewierzenia majątku 2010

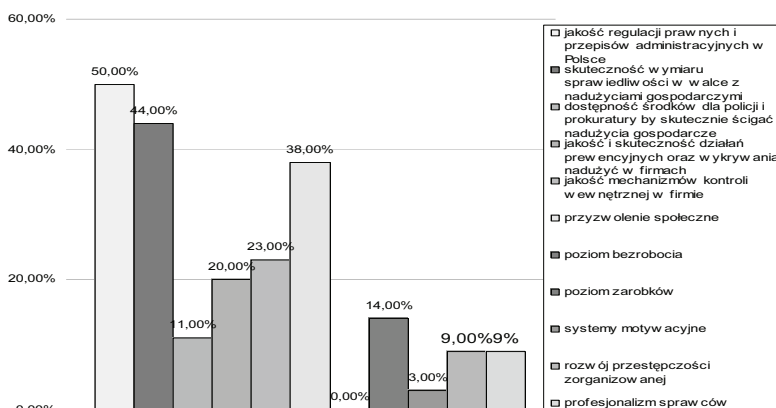

* niektóre z rozważanych przypadków nadużyć gospodarczych zostały zaliczone do więcej niż jednej kategorii

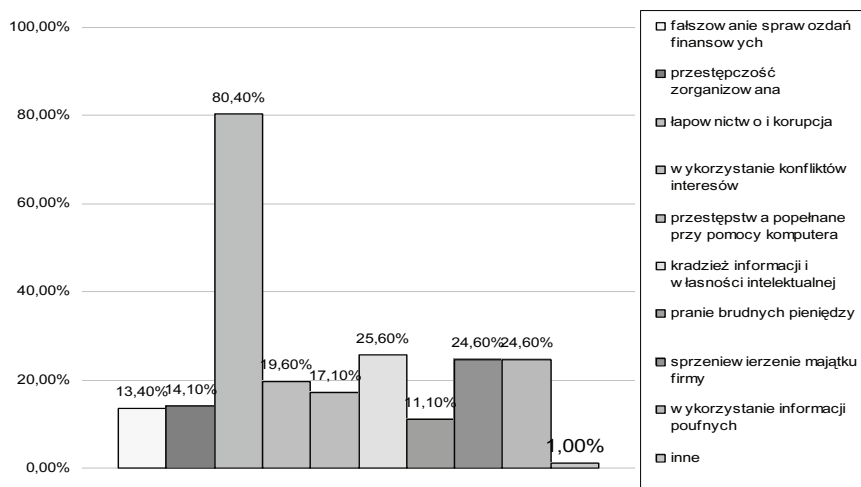
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Report to the Nations on Occupational...*, op. cit., s. 15.

Z badań ankietowych wynika, iż do głównych przyczyn mających wpływ na poziom nadużyć można zaliczyć jakość regulacji prawnych, skuteczność wymiaru sprawiedliwości oraz przyzwolenie społeczne. Według ankietowanych najbardziej powszechnymi nadużyciami gospodarczymi w Polsce w 2008 roku była korupcja (80,4%), a także kradzież informacji i własności intelektualnej (25,0%). Jednocześnie ankietowani uznali, iż najbardziej dotkliwe skutki nadużyć gospodarczych są związane z korupcją (42,2%), przestępczością zorganizowaną (38,2%) oraz sprzeniewierzeniem majątku firmy (32,2%). Wyniki wybranych badań ankietowych Deloitte Advisory zamieszczono poniżej (rys. 9.4-9.6).

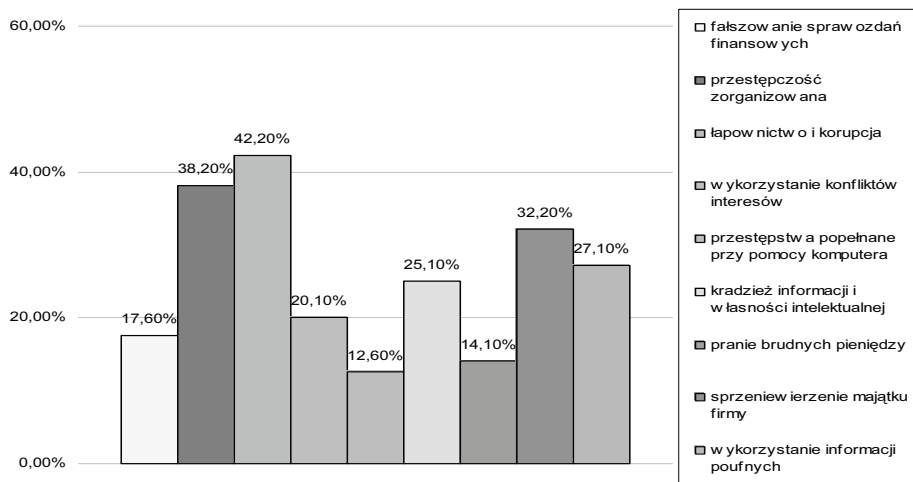
Rys. 9.4. Główne przyczyny nadużyć gospodarczych w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport z badania nadużyć gospodarczych w polskich firmach. Nadużycia – niewidzialny wróg przedsiębiorstw w 2008 roku*, Deloitte Advisory Sp. z o. o., s. 10.

Rys. 9.5. Najbardziej powszechne nadużycia gospodarcze w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport z badania nadużyć gospodarczych ...*, op. cit., s. 10.

Rys. 9.6. Najbardziej dotkliwe nadużycia gospodarcze w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport z badania nadużyć gospodarczych ...*, op. cit., s. 10.

Reasumując należy wskazać, iż problem nadużyć gospodarczych nie jest nowy, jednocześnie oczekuje się zdecydowanych działań, które o ile nie wyeliminują, to istotnie ograniczą zjawisko nadużyć finansowych. W tym miejscu należy zaznaczyć, iż wyniki prowadzonych badań nad zagadnieniem nadużyć gospodarczych wskazu-

ją, iż fałszowanie sprawozdań finansowych należy do jednych z zasadniczych nadużyć, szczególnie dotkliwych w swych skutkach. Stąd instytucje regulujące rynek finansowy w Polsce powinny w szczególności dbać o właściwą jakość publikowanych sprawozdań finansowych. Zgodnie z obowiązującymi regulacjami prawa, w razie powzięcia wątpliwości, co do prawidłowości lub rzetelności sprawozdań finansowych Komisja Nadzoru Finansowego (KNF) może zlecić kontrolę tych informacji podmiotowi uprawnionemu do badania sprawozdań finansowych. Swymi działaniami KNF wzmacnia zaufanie uczestników do rynku i jednocześnie dba o bezpieczny rozwój rynku finansowego w Polsce. W tym miejscu należy zaznaczyć, iż również instytucja biegłego rewidenta działa w interesie uczestników rynku kapitałowego. Biegły rewident wydając niezależną, rzetelną, obiektywną opinię, weryfikuje i jednocześnie uwiarygodnia informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych, w ten sposób zwiększając użyteczność informacji sprawozdawczych.

9.6. Podsumowanie

Sprawozdania finansowe stanowią główne źródło informacji o sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa, choć często wydaje się, że zakres prezentowanych informacji w sprawozdaniach finansowych jest niewystarczający. Dynamiczne zmiany obserwowalne w gospodarce rynkowej są poważnym wyzwaniem i przyczynkiem do dyskusji nad obecnym kształtem sprawozdań finansowych. Zauważalne postępujące procesy globalizacyjne wymuszają potrzebę unifikacji rozwiązań w zakresie sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych, celem zwiększenia ich przejrzystości i porównywalności. Poruszona problematyka użyteczności sprawozdań finansowych jest ważna zarówno z punktu widzenia zastosowań praktycznych, jak i rozważań teoretycznych. Przeprowadzone rozważania zawarte w niniejszym rozdziale prowadzą do następujących konkluzji:

- głównymi użytkownikami sprawozdań finansowych są inwestorzy, którzy poszukują informacji niezbędnych do oceny kierunku alokacji kapitału, decydującego o funkcjonowaniu przedsiębiorstw;
- sprawozdania finansowe obejmują swym zakresem informacje liczbowe dające ogólny pogląd o całości dokonań przedsiębiorstwa, a prezentowane w nich informacje o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji ekonomiczno-finansowej wspomagają proces podejmowania decyzji ekonomicznych;
- obecny kształt sprawozdań finansowych pozwala w sposób sprawny i szybki zapoznać się z sytuacją majątkową oraz finansową przedsiębiorstwa;
- cechy jakościowe sprawozdań finansowych determinują ich właściwą użyteczność;
- stopień efektywności decyzji ekonomicznych jest uzależniony od jakości informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych;

- wiarygodna informacja płynąca ze sprawozdawczości finansowej pozwala budować zaufanie do rynku i innych ich uczestników;
- prezentowane informacje w sprawozdaniach finansowych narażone są na świadome ich zniekształcenia;
- rewizja finansowa w sposób istotny wpływa na poziom wiarygodności informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych;
- sprawozdania finansowe niepoddane badaniu obarczone są ryzykiem prezentacji błędnych lub niepełnych informacji;
- wykrywane próby fałszowania informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych wymuszają potrzebę ich weryfikacji; zwiększy ona prawdopodobieństwo, że dane liczbowe prezentowane w sprawozdaniach finansowych będą prawdziwe;
- informacja nieprawdziwa prowadzi do podjęcia nieefektywnej decyzji ekonomicznej, która może mieć negatywne konsekwencje dla inwestora;
- w czasach powszechnej globalizacji wzrasta potrzeba ujednoczenia kryteriów i metod oceny sprawozdań finansowych, stąd uzasadnione i zrozumiałe są działania w kierunku standaryzacji i harmonizacji sprawozdań finansowych;
- harmonizacja i standaryzacja sprawozdawczości pozwala zwiększyć porównywalność i wiarygodność informacji ekonomicznych zawartych w sprawozdaniach finansowych;
- uczestnicy rynku kapitałowego traktują sprawozdania finansowe jako jedno z głównych źródeł informacji wspomagających proces podejmowania decyzji;
- efektywność informacyjna rynku kapitałowego determinuje warunki działania inwestorów na rynku kapitałowym.

Bibliografia

- Analiza sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstwa*, praca zbiorowa pod redakcją W. Skoczylas, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2009.
- Audyt sprawozdań finansowych*, red. naukowa W. Gabrusewicz, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- Czekaj J., Woś M., Żarnowski J., *Efektywność giełdowego rynku akcji w Polsce: z perspektywy dziesięciolecia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Fama E. F., *Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work*, The Journal of Finance, Vol. 25, 1970.
- Forlicz S., *Informacja w biznesie*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2008.
- Gabrusewicz W., *Sprawozdawczość finansowa*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Poznań 2005.

- Gmytrasiewicz M., *Rachunkowość – podstawowe założenia i zasady*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2008.
- Helin A., Szymański K. G., *Sprawozdawczość finansowa spółek kapitałowych*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2001.
- Hulicka M., *Oszukańcza sprawozdawczość finansowa: wpływ rzetelności rewizji finansowej na efektywność nadzoru korporacyjnego i ograniczanie asymetrii informacji na rynku kapitałowym*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Jajuga K., *45 lat teorii efektywnego rynku kapitałowego*, [w:] *Rynek kapitałowy. Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia*, red. W. Tarczyński, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2010.
- Kutera M., *Rola audytu finansowego w wykrywaniu przestępstw gospodarczych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2008.
- Kutera M., Hołda A., Surdykowski S. T., *Oszustwa księgowe. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.
- Micherda B., *Problemy wiarygodności sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.
- Micherda B., Górka Ł., Szulc M., *Zarządcza interpretacja sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2010.
- Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej i Międzynarodowe Wskazówki dotyczące Praktyki Rewizji Finansowej 2001 – International Standards on Auditing & International Auditing Practice Statements 2001*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2001.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej – International Accounting Standards Board*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Niedziółka D. A., *Relacje inwestorskie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Nowak E., *Rachunkowość – kurs podstawowy*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2002.
- Olchowicz I., Tłaczała A., *Sprawozdawczość finansowa*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2002.
- Penc J., *Leksykon biznesu*, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1997.
- Pfaff J., *Wpływ rewizji finansowej na wiarygodność sprawozdania finansowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2008.
- Raport z badania nadużyć gospodarczych w polskich firmach. Nadużycia – niewidzialny wróg przedsiębiorstw w 2008 roku*, Deloitte Advisory Sp. z o. o., http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Poland/Local%20Assets/Documents/Raporty,%20badania,%20rankingi/pl_NaduzyciaGospodarcze_2008.pdf, (04.07.2011).
- Report to the Nations on Occupational Fraud & Abuse*, 2010 Global Fraud Study, Association of Certified Fraud Examiners, [www.acfe.com](http://www.acfe.com/rtnn/rtnn-2010.pdf), <http://www.acfe.com/rtnn/rtnn-2010.pdf> (04.07.2011).
- Samelak J., *Determinanty sprawozdawczości finansowej przedsiębiorstw oraz kierunki jej dalszego rozwoju*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004.
- Sprawozdanie finansowe bez tajemnic: Rachunkowość finansowa w praktyce*, praca zbiorowa pod red. G. K. Świdorskiej i W. Więclawa, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2006.

- Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości*, praca zbiorowa pod red. G. K. Świdorskiej i W. Więclawa, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2009.
- Szyszka A., *Efektywność Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie na tle rynków dojrzałych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001.
- The American Heritage Dictionary*, Second College Edition, 2004.
- Turyňa J., *Standardy rachunkowości – MSR – US GAAP – Polskie Ustawodawstwo*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2003.
- Walińska E., *Międzynarodowe standardy rachunkowości: ogólne zasady pomiaru i prezentacji pozycji bilansu i rachunku wyników*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2007.
- Wąsowski W., *Kreatywna rachunkowość: fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2005.
- Winiarska K., *Audyt finansowy*, Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2009.
- Ziarko-Siwiek U., *Efektywność informacyjna rynku finansowego w Polsce*, Wydawnictwo CeDeWu, Warszawa 2005.

Streszczenie

Rozdział przedstawia aktualną i istotną dla teorii i praktyki problematykę użyteczności sprawozdań finansowych w procesie podejmowania decyzji na rynku kapitałowym. Podjęto w nim próbę oceny tego, czy sprawozdania finansowe dostarczają użytecznych informacji ich odbiorcom, w tym uczestnikom rynku kapitałowego, a także, czy informacje wynikające ze sprawozdań finansowych wpływają na ocenę kierunku podejmowanych decyzji inwestycyjnych. Ponadto zwrócono uwagę na problem wiarygodności i rzetelności sprawozdań finansowych oraz na ewentualne ich negatywne konsekwencje.

Summary

The role, importance and credibility of financial reporting in the context of the capital market

This article has examined the current and essential, both for theory and practice, issues of the usefulness of financial statements in a decision-making process in the capital market. The article has attempted to assess whether or not financial statements provide information to their recipients including participants of the capital market, as well as whether or not the information resulting from financial statements affects the evaluation of the direction of investment decisions made. Additionally, the article has focused on the issue of credibility and reliability of financial statements and also on their possible negative consequences.